

УДК 738.84:338.48-53](477)
DOI: 10.33989/2226-4051.2022.26.273162

Інна Гуржій, м. Полтава
ORCID: 0000-0002-5364-9650

Дмитро Коршунов, м. Полтава
ORCID: 0000-0002-0150-9920

СУЧАСНА МОНУМЕНТАЛЬНА КЕРАМІЧНА СКУЛЬПТУРА В РЕКРЕАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглянуто проблеми поєднання архітектурного рекреаційного простору і твору керамічного монументального мистецтва, такі як: взаємозв'язок монументально-декоративних форм декоративного мистецтва (кераміки з архітектурою); пластичне і колористичне збагачення саме архітектурного простору рекреаційного призначення. Наведено принципи взаємодії рекреаційного середовища і монументального декоративного керамічного твору, що ґрунтується на об'ємних домінантах, на просторових домінантах і на домінуванні лінійно-осьового зв'язку. Наголошується на проектах Музею гончарства в Опішному (Полтавська область, Україна), результати яких репрезентовано в унікальному парку монументальної керамічної скульптури.

Ключові слова: рекреаційне середовище; кераміка; сучасна кераміка; монументальне декоративне мистецтво; скульптура; декоративні елементи.

Постановка проблеми. Проблема поєднання простору та твору мистецтва завжди залишається важливою при проектуванні дизайнерських рішень архітектурного середовища рекреаційного призначення. Керамічна монументальна скульптура набуває нового значення в сучасному просторі, вона входить в єдину систему, що формує художній образ рекреаційного середовища. Архітектурні форми – це не лише довершене конструктивне рішення, а й така його модифікація, яка посилює художню виразність.

Тектоніка архітектури – це художня логіка, чітка структура на основі композиційних засобів – ритмів і гармонійних пропорцій, контрастів пластики та кольору. Багатство нюансів створює виразні архітектурні форми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання створення гармонійного середовища в поєднанні з творами мистецтва були висвітлені в працях С. Раппопорта, ними переймався художник і теоретик мистецтва В. Кандинський, який

намагався розробити систему сприйняття твору мистецтва від художника до глядача та виокремити духовний складник у мистецтві. Проблема використання кераміки та монументальної керамічної скульптури в рекреаційному середовищі цікавила багатьох науковців: психофізіологію сприйняття людиною елементів художньої кераміки в інтер'єрах лікувальних закладів досліджував К. Чернявський; архітектурно-художнє вирішення інтер'єрів вивчала З. Чегусова; питання особливостей формування архітектури багатофункціональних рекреаційних комплексів в середовищі міста розкрила О. Дудка; способи формування рекреаційних систем досліджував В. Шулик.

Проте специфіці використання сучасної монументальної керамічної скульптури в рекреаційному середовищі приділено мало уваги, що й визначає актуальність порушеної проблеми.

Мета статті – проаналізувати особливості використання сучасної монументальної керамічної скульптури в рекреаційних середовищах.

Методи дослідження: методи системно-структурного аналізу, метод теоретичного узагальнення дозволили сформулювати принципи взаємодії рекреаційного середовища і монументального декоративного керамічного твору, зробити висновки та визначити перспективи впровадження результатів дослідження при проектуванні студентами середовищ відпочинку з використанням монументальної керамічної скульптури

Виклад основного матеріалу. Монументальне мистецтво має бути органічно пов'язане з архітектурним середовищем і доповнювати його, або бути домінантою. Поняття монументальності поєднане з чимось великим, величним. Твори монументального мистецтва – мозаїки, вітражі, настінні розписи, ландшафтні композиції, скульптурні композиції та інші спрямовані на створення просторового архітектурного середовища та його організацію.

Скульптурі належить значне місце в монументальному мистецтві. Раніше це поняття сприймалося лише як мистецький твір, призначений для увічнення пам'яті про видатних людей та історичні події. До монументальних форм належать пам'ятники, монументи, меморіали, які можуть бути скульптурною групою, статуєю, погруддям, плитою з горельєфом або барельєфом і написом, тріумфальною аркою, колоною, обеліском, гробницею,

надгробком, храмом-пам'ятником, архітектурно-скульптурним меморіалом.

Сучасне поняття монументальної скульптури все більше набуває іншого значення, вона втрачає головно інформаційний характер і реалістичність формотворення, а набуває декоративності, асоціативності та естетичного призначення.

Кераміка, як декоративний матеріал, відкрила в монументальному мистецтві нові естетичні можливості. Слід зауважити, що в сучасному декоративному мистецтві інформаційність доноситься асоціативно за допомогою форм, кольору та фактури матеріалу. Крім того, керамічна монументальна скульптура вносить потужну кольорову домінанту в середовище відпочинку.

Монументальна декоративна керамічна скульптура відіграє головну роль у рекреаційному середовищі. Вона формує в ньому простір і створює атмосферу, сприятливу й комфортну для відпочинку. Керамічна скульптура може бути представлена в середовищі як рельєфи, керамічні мозаїки та скульптурні композиції.

Проблема поєднання архітектурного рекреаційного простору і твору керамічного монументального мистецтва має дві лінії розвитку:

- взаємозв'язок монументально-декоративних форм декоративного мистецтва, власне кераміки, з архітектурою;
- пластичне і колористичне збагачення саме архітектурного простору рекреаційного призначення.

І в тому, і в іншому випадку взаємозв'язок архітектурного середовища рекреаційного призначення та твору декоративного керамічного мистецтва здійснюється на тектонічній основі. Звідси тектонічні закономірності архітектури є не тільки стійкою художньою якістю, але й структурним зв'язком елементів у системі синтезу мистецтв.

Естетичні якості штучно створеного середовища, його багатство й художня виразність яскраво розкриваються в системах взаємопов'язаних просторів. Особливо рельєфно проявляється провідний функціональний принцип організації простору – створювати необхідні умови відокремленості або взаємозв'язку процесів, що відбуваються в середині споруд або зовні, у місцях відпочинку або іншому середовищі.

Можливість зорового співставлення елементів у середовищі визначає гармонійну виразну систему. Тут велике значення має і безпосередній зв'язок із глядачем, адже жодну з розвинених просторових систем не можна досягнути одночасно.

Виділимо три принципи взаємодії рекреаційного середовища і монументального декоративного керамічного твору:

- що базується на об'ємних домінантах;
- ґрунтується на просторових домінантах;
- на домінуванні лінійно-осьового зв'язку.

Під час візуального зв'язку домінанта одного простору (будівля, споруда) може «скеровувати» напрям іншого. У такому разі домінувальний елемент одного простору має належати й іншому та поєднувати їх. Співвідношення домінувального елемента мінімум із двома просторами стає визначальною якістю.

Сприйняття інтер'єру в місцях відпочинку має викликати в людини нові емоційно-позитивні й естетичні враження, тому величезного значення набуває використання в інтер'єрі елементів монументального декоративного керамічного мистецтва. Такі приміщення рекреаційного призначення, як вестибюлі, холи, фойє, басейни, кімнати відпочинку, глядацькі зали, кафе, ресторани потребують індивідуального архітектурно-художнього підходу до проектування. В рекреаційне середовище доцільно вводити декоративні елементи у вигляді виробів декоративно-прикладного мистецтва (твори з кераміки, дерева, гобелени тощо). Всі вони мають відповідати загальній композиції середовища, бути естетично грамотно підібрані за розміром, кольором, фактурою тощо. Декоративний елемент як твір мистецтва викликає у глядача суб'єктивні уявлення, переживання, роздуми, через нього торується шлях від творців мистецтва до його споживачів. Твір мистецтва має матеріальне вираження, але його не можна зводити виключно до фізичного предмета.

Декоративні засоби в інтер'єрах спеціалізованих кафе, барів, ресторанів при туристичних готелях можуть бути композиційним акцентом. Їхнє кольорове вирішення напрочуд різноманітне. У художній практиці поширено створення акцентів за допомогою вертикальних декоративних скульптурних керамічних елементів, під час проектування яких має враховуватися стильовий напрям конкретного середовища.

Існує два напрями в тематичному вирішенні інтер'єру: 1) дійсне відображення образу середовища; 2) асоціативне нагадування, коли розкриття художнього образу відбувається через предмети побуту, костюми та інше, які протиставляються сучасному оздобленню, матеріалам, конструкціям, обладнанню.

У проектах підприємств харчування для обслуговування туристів, розміщених в історичних архітектурних комплексах, позначилися такі тенденції:

- зберегти загальне стилістичне та архітектурно-композиційне поєднання внутрішнього простору, підпорядкувавши йому елементи інтер'єру, необхідні для організації технологічних процесів;

- підкреслити активну роль меблів, предметів побуту або декоративних елементів, виконаних у певних традиціях, забезпечуючи в такий спосіб створення характерного середовища.

Виникають принципово нові простори рекреаційного призначення, де домінує монументальна скульптура. Саме вона задає й організовує простір, а не функціонує як один із його елементів. До таких просторів можна віднести парк монументальної керамічної скульптури в Музеї гончарства в Опішному (Полтавська область, Україна). У світі створено багато парків скульптури, але парк, де представлено виключно керамічні монументальні скульптури майстрів із світовим ім'ям, мабуть, найбільший саме в Україні. З-поміж митців варто назвати таких відомих художників-керамістів, як Марк Чаттерлі (Америка), Брок Алон (Америка), Дануте Гарлавічене (Литва) та багато інших. Вони спеціально створили свої монументальні керамічні твори (до семи метрів заввишки!) для експозиції парку в невеличкому містечку України.

Кожен рік з'являються нові монументальні керамічні роботи для Музею в Опішному. З цією метою проводяться різноманітні проекти, серед них – симпозіум «Гіганти незалежної України» з нагоди святкування тридцятиріччя незалежності України. В ньому брали участь лише українські художники-керамісти: Ірина Норець (Київ), Андрій Ільїнський (Київ), Тетяна Павлишин-Святун (Львів), Інна Гуржій (Полтава), Іван Фізер (Черкаси), Леся Падун (Полонне), Олександр Сердюк (Харків), – які створювали монументальні керамічні скульптури висотою понад п'ять метрів. Завдяки унікальним проектам монументальна скульптура в

Україні відновлюється та набуває сучасного значення. Вона виконує не лише декоративну роль в архітектурному середовищі, але й виходить на новий естетичний рівень – сама несе інформацію й домінує в художньому просторі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мистецтво потужно впливає на процес формування суспільної та індивідуальної свідомості, духовно-моральний і художньо-естетичний розвиток не лише молодого покоління, але й українського народу загалом, що покладає на митців колосальну відповідальність за свою творчість.

При проектуванні архітектурного середовища необхідно враховувати принципи взаємодії рекреаційного середовища і монументального декоративного керамічного твору, що ґрунтується на об'ємних домінантах, на просторових домінантах і на домінуванні лінійно-осьового зв'язку, враховувати його призначення, стилістику, композиційні закономірності, специфіку гармонійного сприйняття всіх деталей архітектурного простору. Результати дослідження важливі для дизайнерів, художників, архітекторів, а також студентів спеціальності «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», які створюють проекти під час вивчення навчальних дисциплін «Композиція та робота в матеріалі», «Монументальний живопис» та ін.

Перспективою подальшого наукового дослідження вбачаємо детальне опрацювання технологічних особливостей створення декоративної монументальної керамічної скульптури з урахуванням досвіду вітчизняних і зарубіжних художників-керамістів.

Список використаної літератури

- Абизов, В. А. (2008). Фактори та умови, що визначають дизайн середовищних систем і об'єктів. *Вісник КНУКіМ: Мистецтвознавство*, 19, 4-17.
- Дудка, О. М. (2019). Особливості формування архітектури багатофункціональних рекреаційних комплексів в середовищі міста. *Комунальне господарство міст*, 1(147), 258-263.
- Левчук, Л. Т., Кучерюк, Д. Ю., & Панченко, В. І. (2000). *Естетика: Підручник*. Київ: Вища школа.
- Лисенко, Л. О. (2019). *Монументальна скульптура*. Retrieved from https://esu.com.ua/search_articles.php?id=69469
- Чегусова, З. А. (2003). Історія діяльності та внесок у розвиток комплексного архітектурно-художнього вирішення інтер'єрів різних типів споруд України 1970-1990-х років науково-дослідного центру монументально-декоративного мистецтва КиївЗНДІЕП. В *Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель: Зб. наук. пр. КиївЗНДІЕП*. (с. 208-216). Київ.
- Чернявський, К. В. (2008). Психологія сприйняття людиною елементів художньої кераміки в інтер'єрах лікувальних закладів. В *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: Зб. наук. пр.* (с.150-158). Харків.

Inna Gurzhii, Dmytro Korshunov

MODERN MONUMENTAL CERAMIC SCULPTURE IN A RECREATION ENVIRONMENT

The article examines the problems of combining an architectural recreational space and a work of monumental ceramic art. The interrelationship of monumental and decorative forms of decorative art namely, ceramics and architecture, as well as plastic and colorful enrichment of the architectural space for recreational purposes, is highlighted.

The principles of the interaction of the recreational environment and the monumental-decorative ceramic work are given, such as the creation of the necessary conditions for the separation or interconnection of processes that take place inside or outside buildings, in places of rest, or in other environments. There are three principles of interaction between the recreational environment and the monumental-decorative ceramic work: based on three-dimensional dominants, on spatial dominants, or on the dominance of linear-axial connection. It is noted that a decorative element as a work of art evokes a certain number of ideas, experiences, and thoughts in the viewer. The concept of a work of art has a material expression, but it cannot be reduced to a physical object.

Keywords: *recreational environment; ceramics; modern ceramics; monumental and decorative art; sculpture; decorative elements.*

References

- Abyzov, V. A. (2008). Faktory ta umovy, shcho vyznachaiut dyzain seredovyshchnykh system i ob'ektiv [Factors and conditions determining the design of environmental systems and facilities]. *Visnyk KNUKiM: Mystetstvoznavstvo*, 19, 4-17 [in Ukrainian].
- Chehusova, Z. A. (2003). Istoriia diialnosti ta vnesok u rozvytok kompleksnoho arkhitekturno-khudozhnoho vyrishennia interieriv riznykh typiv sporud Ukrainy 1970-1990-kh rokiv naukovo-doslidnoho tsentru monumentalno-dekoratyvnoho mystetstva KyivZNDIEP [History of activities and contribution to the development of complex architectural and artistic solutions for interiors of various types of buildings in Ukraine in the 1970s-1990s of the research center of monumental and decorative art KyivZNDIEP]. In *Perspektyvni napriamky proektuvannia zhytlovykh ta hromadskykh budivel: Zb. nauk. pr. KyivZNDIEP*. (p. 208-216). Kyiv [in Ukrainian].
- Cherniavskiy, K. V. (2008). Psykhofiziologia spryiniattia liudynoiu elementiv khudozhnoi keramiky v interierakh likuvalnykh zakladiv [Psychophysiology of human perception of artistic ceramic elements in the interiors of medical institutions]. In *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv: Zb. nauk. pr.* (p.150-158). Kharkiv [in Ukrainian].
- Dudka, O. M. (2019). Osoblyvosti formuvannia arkhitektury bahatofunktsionalnykh rekreatsiynykh kompleksiv v seredovyshchi mista [Peculiarities of the formation of the architecture of multifunctional recreational complexes in the city environment]. *Komunalne hospodarstvo mist*, 1(147), 258-263 [in Ukrainian].
- Levchuk, L. T., Kucheriuk, D. Yu., & Panchenko, V. I. (2000). *Estetyka: Pidruchnyk [Aesthetics: Textbook]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
- Lysenko, L. O. (2019). *Monumentalna skulptura [Monumental sculpture]*. Retrieved from https://esu.com.ua/search_articles.php?id=69469 [in Ukrainian].

Одержано 07.08.2022 р.